

Suomen Sadankomitea ry
Veturi 3
00520 Helsinki
sadankomitea@sadankomitea.fi

Lausunto
VN/1387/2020-PLM-8
29.4.2020

Yleisen asevelvollisuuden kehittämistä ja maanpuolustusvelvollisuuden täyttämistä selvittäväälle parlamentaariselle komitealle

Lausunto maanpuolustusvelvollisuuden, asevelvollisuuden (ml. siviilipalvelus) ja naisten vapaaehtoisen asepalveluksen nykytilan vahvuuksista ja heikkouksista sekä kehittämistarpeista

Lausunnossa on huomioitu hallitusohjelmaan kirjatut reunaehdot:

maanpuolustusvelvollisuuden täyttäminen,
maanpuolustustahdon ylläpitäminen ja
kansalaisten yhdenvertaisuuden vahvistaminen.

Suomen yleiseen asevelvollisuuteen perustuva maanpuolustus vaatii uudistamista. Maanpuolustuksen tulisi seurata aikaa niin toiminnan kuin arvojen puolesta. Uusia turvallisuushahioja kuten ilmastonmuutosta, eriarvoisuuden kasvua, kyberuhkia ja pandemioita ei ratkaista sotilaallisesti, ja niihin varautuminen ja niiden ehkäiseminen vaatii ennen kaikkea muita toimia kuin sotilaallisia. Maailman ja Suomen sotilasmenot ovat kasvussa ja tämä asevarustelukilpa lisää epävakautta vaarantaen turvallisuutta. Nuoriso on ympäri maailman vaatinut kohdentamaan rahoitusta ilmastonmuutoksen torjuntaan. Toisaalta rauhanomainen lähestyminen kansainväliseen politiikkaan voisi globaalisti vähentää turvattomuuden tunnetta. Yhteiskunnan resurssit tulisi suunnata todellisiin turvallisuushahioihin ja inhimillisen turvallisuuden edistämiseen. Vain kestävää rauhaa edistämällä on kansainvälinen aseidenriisunta pitkällä aikavälillä mahdollista. Suomea pidetään monessa suhteessa tasa-arvon mallimaana, kuitenkin nykyinen asevelvollisuusjärjestelmä on epätasa-arvoinen. Samaan aikaan kun muilla yhteiskunnan aloilla yhdenvertaisuuteen on kiinnitetty entistä enemmän huomiota, on tämä epäkohta laikaistu maton alle.

Nykyinen asevelvollisuusjärjestelmä, joka velvoittaa miehet suorittamaan varusmiespalveluksen tai siviilipalveluksen ja mahdollistaa naisille hakemisen vapaaehtoiseen asepalvelukseen, on epätasa-arvoinen ja tehoton. Miesikäluokan kouluttaminen sotilastehtäviin on tuhlausta niin koulutuksen kuin kansantalouden ja ihmisten motivaation kannalta. Nykyinen asevelvollisuus on myös ihmisoikeusongelma, jonka takia Suomessa on mielipidevankeja.

Suomessa käytössä oleva asevelvollisuusarmeija on harvinainen eurooppalaisessa viitekehyksessä, jossa on tunnustettu ihmisoikeuksien asettamat rajat asevelvollisuuden toteuttamiselle. Pakkoon perustuva järjestelmä rikkoo väistämättä ihmisen ehdotonta ja yleismaailmallisessa ihmisoikeusjulistuksessa määriteltyä itsemääräämisoikeutta. Oikeus kieltäytyä aseista on ihmisoikeus, joka sisältyy mielipiteen-, omantunnon- ja uskonnonvapauteen. Suomi on saanut asevelvollisuusjärjestelmästäan toistuvasti huomautuksia YK:n ihmisoikeuskomitealta ja ihmisoikeusneuvostolta koskien muun muassa siviilipalvelusta ja totaalikieltäytyjiä. Suomea on vaadittu varmistamaan, ettei siviilipalvelus ole kestoaltaan tai muilta ominaisuuksiltaan rangaistuksenomainen. Siviilipalveluksen kesto on silti edelleen yhtä pitkä kuin pisimmän varusmiespalveluksen, ilman vaihtoehtoja lyhyemmästä palvelusajasta toisin kuin varusmiespalveluksessa. Varusmiespalveluksen ja siviilipalveluksen tulisi olla kestoaltaan yhdenmukaisia, nykyisellään siviilipalveluksen kesto voidaan pitää rangaistuksenomaisena. YK:n ihmisoikeuselimet kehottivat Suomea laajentamaan Jehovan todistajiin myönnettyä erityiskohtelua, vapautuslakia, muihin vakaumuksiin, mutta Suomi toimi päinvastoin kumoamalla

Jehovan todistajien erityislain keväällä 2019. Lain kumoaminen lisää niiden ihmisten määrää, jotka kieltäytyessään voivat saada puolen vuoden vapausrangaistuksen.

Nykyisen järjestelmän vahvuutena, josta voidaan ottaa mallia, on naisten vapaaehtoinen asepalvelus. Vapaaehtoisuus sotilaskoulutuksen järjestämisessä tuottaa monia hyötyjä. Kun kaikki koulutettavat ovat vapaaehtoisesti koulutuksessa, ovat palveluksen suorittavat myös motivoituneita. Valikoivuus takaa sen että koulutettavat ovat sotilastehtäviin soveltuvia. Samaan aikaan ne, joille asepalveluksen suorittaminen tuottaisi eniten haittaa, eivät joudu sitä suorittamaan eikä ketään rangaista aseistakieltäytymisestä. Asevelvollisuus (ml. siviilipalvelus) viivästyttää usein opintoja ja haittaa niin uraa kuin perhe-elämääkin. Vapaaehtoisiksi valikoituvat sen sijaan ne, joille asepalveluksen suorittamisesta voi olla hyötyä elämässä, esimerkiksi uralla, jolla asepalvelussa opittavat taidot ovat tarpeen.

Kansainväliset esimerkit ovat osoittaneet, miten asevelvollisuusjärjestelmä voi olla tasa-arvoinen ja nykyaikainen. Norjassa käytössä oleva sukupuolineutraali asevelvollisuusjärjestelmä kohtelee kaikkia kansalaisiaan yhdenvertaisesti, tarjoamalla kaikille mahdollisuuden hakea asepalvelukseen ja kouluttamalla motivoituneimmat ja pätevimmat hakijat. Ketään ei tarvitse rangaista siitä että ei voi, pysty tai halua suorittaa asepalvelusta. Näin tulisi olla Suomessakin.

Suomessa asepalveluksen suorittaa vuosittain noin 20 000 nuorta, koko ikäluokasta asepalveluksen suorittaa noin kolmannes. Koulutettavien määrä on suuri, eikä sitä tarvitse kasvattaa. Päinvastoin niin koulutettavien määrässä kuin reservin koossa olisi pienentämisen varaa. Lisäksi määrän sijaan pitäisi keskittyä entistä enemmän laatuun. Rajaamalla asevelvollisuus koskettamaan vain yhtä sukupuolta, miehiä, jätetään ulkopuolelle yli puolet ikäluokasta. Lähes puolen ikäluokan potentiaali tavoitetaan nykyisin vapaaehtoisuuden kautta. Vapaaehtoiset naiset, jotka valitaan suorittamaan asepalvelus ovat motivoituneita ja osaavia. Valitsemalla koko ikäluokasta pätevimmat vapaaehtoiset nuoret koulutettaisiin todellisuudessa paras mahdollinen reservi sotilaallisen maanpuolustuksen tarpeisiin.

Kaikki Suomen kansalaiset ovat maanpuolustusvelvollisia, velvollisuuden täyttäminen ei vaadi erillisen palveluksen suorittamista. Kansalaisten valmiuksia varautua kriisitilanteisiin voidaan parantaa olemassa olevien järjestelmien kautta, kuten koulutusjärjestelmän. Oppivelvollisuusiän nostaminen 18 vuoteen tarjoaa entistä paremmat mahdollisuudet pitää huoli nuorten yhdenvertaisesta osaamisesta aikuisuuden kynnyksellä. Tämä poistaa esimerkiksi tarvetta muuttaa kutsuntoja kattamaan asevelvollisuutta laajempia kysymyksiä.

Kutsunnat osana asevelvollisuusjärjestelmää tulisi uudistaa. Nykyinen kutsuntamalli on vanhanaikainen eikä tarjoa nuorille yhdenvertaista tietoa maanpuolustusvelvollisuudesta ja vaihtoehdoista sen täyttämiseen. Mikäli halutaan vahvistaa kansalaisten yhdenvertaisuutta esimerkiksi ulottamalla kutsunnat koko ikäluokalle, muuttamatta kuitenkaan nykyistä asevelvollisuutta, ei vahvisteta yhdenvertaisuutta vaan vain alleviivataan epätasa-arvoa entisestään. Nykyjärjestelmän kutsuntojen sijaan koko ikäluokalle voisi lähettää sähköisen kirjeen, missä on tietoa maanpuolustusvelvollisuudesta ja sen täyttämisestä huomioiden kaikki erilaiset vaihtoehdot. Kirjeeseen vastaamalla voisi ilmoittaa halukkuudesta suorittaa asepalvelus ja nämä henkilöt pyydettäisiin kutsuntoihin. Vaihtoehtoisesti kutsunnoista voisi luopua kokonaan ja koulutukseen haettaisiin yhteishaussa.

Sukupuolineutraalilla ja vapaaehtoisuudesta lähtevällä valikoivalla asevelvollisuusjärjestelmällä vahvistettaisiin niin Suomen sotilaallista maanpuolustusta kuin maanpuolustustahtoakin.

Maanpuolustustahdon ylläpitämisessä olennaista on, että jokainen kansalainen kokee Suomen puolustamisen arvoiseksi, olevansa osa yhteiskuntaa ja yhdenvertainen toimija. Nykyinen asevelvollisuusjärjestelmä, joka ei kohtelee kaikkia kansalaisia yhdenvertaisesti heikentää maanpuolustustahtoa. Vain miehiä koskeva asevelvollisuus ei ole yhdenvertainen, sen sijaan sukupuolineutraali asevelvollisuus olisi. Niin kauan kuin yhteiskunta kohtelee kansalaisiaan erilalla sukupuolen perusteella, on järjestelmän oikeudenmukaisuutta vaikea perustella ja etenkin nuorilta on yhä vaikeampi saada tälle tukea.

Maanpuolustustahto on Suomessa korkealla tasolla Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan (MTS) vuosittaisten mielipidetutkimusten mukaan. Niin sotilaallinen kuin henkilökohtainen maanpuolustustahto ovat kansainvälisesti verrattuna vahvoja. Sotilaallinen maanpuolustustahto on kuitenkin vaihdellut eri vuosina, kun taas henkilökohtainen maanpuolustustahto on pysynyt sitä kysyttäessä lähes samana.

Sotilaallinen maanpuolustustahto on MTS:n mielipidetutkimusten mukaan heikompaa nuorten ja naisten keskuudessa. Tutkimus tukee näkemystä, että epätasa-arvoinen järjestelmä heikentää maanpuolustustahtoa. Nuorten sukupolvien on yhä vaikeampi ymmärtää sukupuolen perusteella syrjivää järjestelmää samaan aikaan kun yhteiskunnan muilla osa-alueilla yhdenvertaisuus on edennyt pitkälle. Naisten vapaaehtoinen asepalvelus on tuonut näennäistä tasa-arvoa järjestelmään, mutta myös todistanut että varusmiespalveluksen suorittaminen ei katso sukupuolta ja voisi siten hyvin olla sukupuolineutraali. Naisten vapaaehtoinen asepalvelus on myös osoittanut mikä ero sillä on, kun palvelukseen hakeutuu vapaaehtoisesti ja suorittamaan valikoituu motivoituneimmat ja kyvykkäimmät. Tämä on myös mahdollistanut valikoivuuden lisäämisen koskien asevelvollisia miehiä.

Vapaaehtoinen sukupuolineutraali valikoiva järjestelmä takaisi aidosti yhdenvertaisen maanpuolustuksen ja pitäisi yllä vahvaa maanpuolustustahtoa.

Suomen Sadankomitea ry:n puolesta,

Kaisu Kinnunen
puheenjohtaja

Anni Lahtinen
pääsihteri